ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Васильєва С. О.

докторка педагогічних наук, доцентка на посаді професорки кафедри
освітології та інноваційної педагогіки, Харківський педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

Агаркова Н. О.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії і методики
професійної освіти, Харківський педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено вплив освітнього середовища навчального закладу на формування соціальної позиції студентів. Визначено складові які сприяють формуванню соціальної позиції студентів, відповідно до яких наведено практичні технології аудиторної і позааудиторної роботи здобувачів.

Ключові слова: соціальна позиція, освітнє середовище, заклад вищої освіти.

In the article on the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature determined the influence of the educational environment of the educational institution on the formation of the social position of students. The components that contribute to the formation of the social position of students are identified, in accordance with which the practical technologies of classroom and extracurricular work of applicants are given.

Key words: social position, educational environment, institution of higher education.

Заклад вищої освіти (ЗВО) — це складний соціальний організм, що відбиває характер, проблеми й суперечності сучасного суспільства. У життєдіяльності студентів ЗВО займає основоположне місце, завдяки унікальності освітнього середовища в ньому. Ступінь розвитку активної життєвої позиції здобувачів, її інтенсивність залежить від особистої позиції яка відбивається у різних видах його діяльності. У процесі здійснення різних вивів діяльності здобувачем вищої освіти, відбувається оволодіння соціально важливими обов'язками, зароджується колективістська самосвідомість, визначається самооцінка, фор-

мується престиж, накопичується досвід взаємовідносин. Однак, саме освітнє середовище ЗВО має значний потенціал для формування соціальної позиції студентів. На думку науковців (В. Біблер, Ю. Бронський, Ю. Волков, В. Ільїна та інші) освітнє середовище ЗВО сприяє перетворенню зовнішніх ставлень у внутрішню структуру особистості; створює сприятливі умови для всебічного гармонійного розвитку й саморозвитку особистості, наповненню громадськими, громадянськими та етично-естетичними цінностями суб'єктів навчання й виховання; поширенню нових культурних цінностей, стимулює групові інтереси, підсилює взаємостосунки; сприяє засвоєнню соціального досвіду й набуттю якостей, необхідних людині для життя тощо [1]. Сформована соціальна позиція в майбутнього педагога характеризується особистісними якостями (гуманізм, чесність, гідність, відповідальність, об'єктивність, толерантність тощо), які складають особистісно рефлексивний компонент у її структурі.

Багатьма вченими (Л. Виготський, А. Макаренко, Б. Скіннер, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін..) доведено, що у формуванні особистісних якостей і властивостей особистості фундаментальну роль має навколишнє середовище. Термін «формування» ми розглядаємо як спеціально організоване середовище або процес, що надає цілеспрямований характер і прискорення становленню особистості, її готовності до успішної життєдіяльності через утворення та розвиток особистих властивостей, оволодіння певним видом професійної діяльності [2]. Це середовище або процес, у якому одна спеціально створена соціально-педагогічна ситуація змінює іншу, при цьому кожна із них підпорядкована вирішенню конкретної педагогічної мети — формуванню соціальної позиції студента ЗВО. Не випадково останнім часом значна увага науковців (В. Виготський, А. Денисенко, В. Ільїна, Г. Троцько та ін..) приділена проблемі створення освітнього середовища, яке дозволяє забезпечити оптимальне протікання процесів навчання й розвитку студентів.

Спираючись на визначення поняття «середовище» Л. Новікової [3], ми розглядаємо його як сукупність умов, які впливають на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості особистості людини. Основним критерієм виділення середовища є факт взаємодії: середовище — це та частина навколишнього світу, з якою взаємодіє суб'єкт. Взаємодія — це вид прямого або непрямого, зовнішнього або

внутрішнього зв'язку, з'єднання. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити різні типи середовищ: соціальне, культурне, освітнє, соціально-економічне, соціально-педагогічне, міське, сімейне, естетичне, інформаційне тощо.

На сьогодні увагу вчених привернула проблема вивчення виховного потенціалу освітнього середовища та можливостей його використання в процесі формування соціальної позиції студентів. Термін «освітнє середовище» не дуже давно з'явився у педагогічному словнику. Згідно визначення С. Тарасова, ми розглядаємо «освітнє середовище закладу» як сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних умов, в результаті взаємодії яких з індивідом відбувається формування особистості, його світогляду. Термін «освітнє середовище» також відображає взаємозв'язок умов, які роблять можливим освіту людини. У цьому випадку передбачається присутність того, хто навчається в освітньому середовищі, взаємовплив, взаємодія середовища з суб'єктом (студентами).

Освітнє середовище педагогічного ЗВО розглядається нами як сукупність умов та можливостей, які впливають на функціональні і просторові об'єднання суб'єктів педагогічної діяльності, між якими встановлюються групові зв'язки й реалізуються їх особистісні та професійні потреби, інтереси і здібності.

Освітнє середовище ЗВО є важливою платформою не тільки для придбання особистих професійних знань, умінь і навичок, а й для прагнення до самовдосконалення та самореалізації. В ході навчання студенти включаються в процес аудиторного і позааудиторної діяльності таким чином, щоб бути активними учасниками процесу освітньої діяльності. Роль викладача полягає в тому, щоб використовувати технології навчання й взаємодії, що сприяють розкриттю потенціалу кожного студента, виявлення його здібностей до того чи іншого виду діяльності в зазначеній сфері професійної підготовки. Розглядаючи технології навчання, ми віддаємо переваги використання інтерактивних методів, до яких відносять: мозкові штурми (brainstorm), круглі столи (дискусія, дебати), case-study (аналіз конкретних ситуацій, ситуаційний аналіз), ділові та рольові ігри, майстер-класи, під час використання яких можна сформувати соціальну позицію кожного із студентів. Однак широта освітнього середовища педагогічного ЗВО передбачає, що вона не обмежується системою факторів або умов, безпосередньо пов'язаних

з процесом навчання. Загально університетське середовище включає в себе традиції, моральний та емоційний клімат, атмосферу доброзичливості й взаємної відповідальності, спільні заходи та імідж університету. Сюди ж відноситься й позааудиторна робота (участь у творчих колективах, гуртках та клубах за інтересами), яка часто служить своєрідною основою для особистісного та професійного розвитку, таким чином сприяє формуванню соціальної позиції студентів. Освітнє середовище педагогічного ЗВО може бути розширене в залежності від індивідуальних освітніх потреб студентів, якщо у цьому є потреба.

Отже, пізнаючи освітнє середовище університету та взаємодіючи у ньому у студентів відбувається формування соціальної позиції та позитивного ставлення до майбутньої професії, що дуже значимо під час навчання у педагогічному ЗВО.

Список використаних джерел

1. Калашнікова Л. Ю. Умови формування соціальної позиції студента. Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 45. С. 125-134. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ped_2014_45_15
2. Борбич Н. Формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів як соціально-педагогічна проблема . Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 10 (Ч. 1), 2014. С. 167.
3. Галузяк В. М. Підготовка майбутніх учителів у контексті особистісно зорієнтованого підходу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Вип. 42. Ч. 2. Вінниця, 2014. С. 162-169.